

Το ήθος του Παπαδιαμάντη

/ [Πεμπτουσία](#)

(Στο παρακάτω περιστατικό που αφηγείται ο Παύλος Νιρβάνας όταν τράβηξε την γνωστή φωτογραφία στον κυρ Αλέξανδρο, μπορούμε να διαγνώσουμε την σεμνότητα του μεγάλου λογοτέχνη. Σε μια εποχή όπου πλήθος ασήμαντων «καλλιτεχνών» και διανοουμένων περιφέρονται από κανάλι σε κανάλι και αγωνιούν για μία φωτογράφιση και μία συνεντευξούλα σε κάποιο περιοδικό, το ήθος του Παπαδιαμάντη μοιάζει εξωπραγματικό.)

Ο καημένος ο Αλέξανδρος! Καινούργιες ανησυχίες θα είχε πάλι η ασκητική του ψυχή με τη συρροή τόσων ξένων και δικών μας μουσαφιρέων στο ταπεινό του σπιτάκι του ωραίου νησιού. Τον ετρόμαζε τόσο πολύ «η περιέργεια του Κοινού».

Είχα διηγηθεί άλλοτε την ανησυχία του αυτή, όταν πήγα, κλέφτικα, με χίλιες προφάσεις, να τον φωτογραφίσω απάνω στο καφενεδάκι της Δεξαμενής. Δεν υπήρχε ως τότε φωτογραφία του Παπαδιαμάντη. Και συλλογιζόμουν ότι απ' τη μια μέρα στην άλλη μπορούσε να πεθάνει ο μεγάλος Σκιαθίτης, και μαζί του να σβύση

για πάντα η οσία μορφή του. Και τότε αυτό; Σε μία εποχή που δεν υπάρχει ασημότητα που να μην έχει λάβει τις τιμές του φωτογραφικού φακού. Και πως θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μία τέτοια παράλειψη της γενεάς μας σ' εκείνους που θα 'ρθούν κατόπι μας να συνεχίσουν το θαυμασμό μας για τον απaráμιλλο λυρικό ψυχογράφο των καλών και των ταπεινών και τον αγνότατο ποιητή των νησιώτικων γιαλών; Αλλά ο αγνός αυτός χριστιανός, με τη ψυχή του αναχωρητή, δεν εννοούσε, με κανένα τρόπο, να επιτρέψει στον εαυτό του μια τέτοια ειδωλολατρική ματαιότητα. «Ου ποιήσεις σεαυτώ είδωλον ουδέ παντός ομοίωμα» ήταν η άρνησή του και η απολογία του. Αποφάσισα όμως να πάρω την αμαρτία του στο λαιμό μου. Ο Θεός και η μακαρία ψυχή του ας μου συχωρέσουν το κρίμα μου. Ένας από τους ωραιότερους τίτλους που αναγνωρίζω στη ζωή μου, είναι ότι παρέδωκα στους μεταγενέστερούς τη μορφή του Παπαδιαμάντη.

Με τι δόλια και αμαρτωλά μέσα επραγματοποίησα τον άθλο μου αυτό, το διηγήθηκα, όπως είπα, αλλού. Εκείνο που μου θυμίζουν ζωηρότερα τώρα οι ευλαβητικές γιορτές της Σκιάθου, είναι η ανησυχία του τη στιγμή που τον αποτράβηξα ως την προσήλια γωνίτσα του μικρού καφενείου, για να ποζάρη μπροστά στον φακό μου. Να «ποζάρη» είναι ένας λεκτικός τρόπος. Είχε πάρει μόνος του τη φυσική του στάση απάνω σε μια πρόστυχη καρέκλα, με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος, με το κεφάλι σκυφτό, με τα μάτια χαμηλωμένα, στάση βυζαντινού αγίου, σαν ξεσηκωμένη από κάποιο καπνισμένο παλιό τέμπλο ερημοκλησιού του νησιού του. Αυτή δεν ήταν στάση για μία πεζή φωτογραφία. Ήταν μία καλλιτεχνική σύνθεση, και θα μπορούσε να είναι ένα έργο του Πανσελήνου ή του Θεοτοκοπούλου. Αμφιβάλλω αν φωτογραφικός φακός έλαβε ποτέ μια τέτοια ευτυχία.

Αλλά ο Αλέξανδρος ήταν βιαστικός να τελειώνουμε. Γιατί; Μου το ψιθύρισε, ανήσυχα στο αυτί, και ήταν η πρώτη φορά που τον είχα ακούσει – ούτε φαντάζομαι πως θα τον άκουσε ποτέ κανένας άλλος – να μιλεί γαλλικά:

– Nous excitons la curiosité du public.

Ακούσατε; Ερεθίζαμε την περιέργειά του ...Κοινού! Ποιού Κοινού; Δεν ήταν εκεί κοντά μας παρά ένα κοιμισμένο γκαρσόνι του καφενείου, ένας γεροντάκος που λιαζότανε στην άλλη γωνία του μαγαζιού, και δυό λουστράκια που παίζανε παράμερα. Αυτό ήταν το Κοινό, που ανησυχούσε τον Παπαδιαμάντη η «περιέργειά» του. Κι' αυτή ήταν η διαπόμπευσή του, που βιαζότανε να της δώσει ένα τέλος, – Η φιλία ενίκησε το ζορμπαλίκι... μου είπε – αντιγράφω τα ίδια του τα λόγια – στο τέλος του μαρτυρίου του.

Μήπως δεν ήταν, στ' αλήθεια, μια πραγματική θυσία που είχε κάνει στη φιλία μου; Μια θυσία της αγιότητάς του στην ειδωλολατρική ματαιότητα των εγκοσμίων.

Και συλλογίζομαι τώρα τις εκατοντάδες των Γάλλων προσκυνητών της εταιρείας Μπυντέ, και των δικών μας του «Οδοιπορικού Συνδέσμου», που πέρασαν το

κατώφλι του ταπεινού του ερημητηρίου, όπου πλανάται τώρα η σκιά του στα γνώριμα και αγαπητά της κατατόπια της ζωής του και της εργασίας του. Συλλογίζομαι την παράταξη των ναυτικών αγημάτων, που παρουσίασαν όπλα μπροστά στο μνημείο του. Συλλογίζομαι τις στολές, τα ξίφη, τις χρυσές επωμίδες που έλαμπαν κάτω από τον ήλιο του νησιού του, για τη δόξα του. Συλλογίζομαι τους λόγους των επισήμων, τους εθνικούς ύμνους, τα στεφάνια της δάφνης, τις πανηγυρικές κωδωνοκρουσίες, που έπλεξαν με ήχους και χρώματα το εγκώμιό του.

Συλλογίζομαι όλα αυτό το δοξαστικό πανηγύρι, και η σκέψη μου πετάει στο «Κοινόν» του ερημικού καφενείου της Δεξαμενής - ένα γκαρσόνι, ένας γεροντάκος, δυό λουστράκια - που ανησυχούσε, τη μακρυνή εκείνη μέρα ο μακαρίτης μήπως «ερεθίση την περιέργειά των». Τι ανησυχία θα είχε νοιώσει τώρα, στα βάθη του ταπεινού τάφου όπου «αναπαύεται εν Χριστώ» ο χριστιανός ποιητής των ταπεινών, από το δοξαστικό αυτό θόρυβο; Και πόσο θα βιαζότανε πάλι να τελειώσει; Αν σάλεψαν, από μυστικές αύρες, αυτή τη στιγμή, τα κυπαρίσσια του τάφου του, ένας στεναγμός θα βγήκε από το θρόισμά τους. Ένας ήχος, που θα ξαναψιθύριζε τα παλιά του εκείνα ανήσυχα και τόσο συμπαθητικά λόγια, σε μια γλώσσα που την εννοούσαν τώρα, γιατί ήταν δική τους, οι ευλαβητικοί προσκυνητές του της γαλλικής γης:

- Nous excitons la curiosité du public.

Πηγή: περιοδικό Νέα Εστία 1933, τεύχος 163